

GUIA PER L'EDUCADOR/A DELS CENTRES D'ACOLLIDA I ELS CENTRES RESIDENCIALS D'ACCIÓ EDUCATIVA

Eina educativa |

GUIA PER L'EDUCADOR/A DELS CENTRES D'ACOLLIDA I ELS CENTRES RESIDENCIALS D'ACCIÓ EDUCATIVA

Ni els infants i adolescents són el futur, ni nosaltres som el passat; ells, elles i nosaltres som el present.

Esteve Pujol i Pons

GLOSSARI

Guia general

Què és? / pàgina 3

A qui va dirigit? / pàgina 3

Què volem aconseguir? / pàgina 4

Quines són les estratègies metodològiques? / pàgina 4

Què necessitarem? / pàgina 6

Què podem treballar del moment present? / pàgina 7

Com avaluarem? / pàgina 8

Guia segons les edats del infants i adolescents

Segona infància de 3 a 6 anys / pàgina 11

Edat escolar de 7 a 12 anys / pàgina 13

Adolescència de 13 a 18 anys / pàgina 15

IDEES PRINCIPALS → Acompanyar i ajudar

EINES BÀSIQUES → comunicació, confiança i elaboració del Racó del Present.

Guia general

→ Què és el “Racó del Present”?

“El Racó del Present” és la creació d’història de vida de qualsevol infant o adolescent durant la seva estada a un centre d’acollida (CA) o a un centre residencial d’acció educativa (CRAE). S’elaborarà mentre el nen o nena visqui al centre, amb un inici molt marcat que és l’arribada al centre (primers mesos) i amb un final més obert, ja que l’infant o l’adolescent podrà seguir elaborant-ho, si ho vol.

Així doncs, “el Racó del Present” constarà de dues parts: el llibre i la caixa dels records. El contingut dels dos elements aniran marcats per tots aquells esdeveniments, persones i records que l’infant o l’adolescent pugui tenir del centre. Haurà de ser una eina estructurada, comprensible i visual perquè els infants i adolescents puguin expressar, i si cal parlar, de la seva història actual, per tant de tot allò que estant vivint en el centre. Tot això haurà d’anar recolzat pel tutor/a del nen o nena que realitzarà un acompanyament al llarg de tot aquest procés.

→ A qui va dirigit?

El “Racó del Present” va dirigit a tots aquells infants i adolescents que es troben en un centre d’acollida (CA) o un centre residencial (CRAE), en els quals la franja d’edat potser dels 3 als 18 anys. Tot i així, cada educador/a podrà adaptar-ho en funció de l’edat i les necessitats del seu tutorant. Al llarg d’aquesta guia s’estableix un patró estàndard pel que fa al “llibre”, que va dirigit per infants de 8 a 12 anys.

→ Què volem aconseguir?

L'objectiu que es vol aconseguir amb el "Racó del Present" és afavorir el procés d'adaptació dels infants i adolescents quan arriben al centre d'acollida o al CRAE, així com totes aquelles noves situacions que puguin anar apareixent al llarg de la seva estada.

S'intenta anar per aquesta línia perquè es pot observar com la freqüència d'entrades i sortides en els centres és constant, tant d'educadors/es com de nois i noies, i això pot arribar a generar incertesa i inestabilitat als infants i adolescents que hi viuen.

Més concretament, els objectius específics que es desprenen de l'objectiu principal són:

- Dotar d'eines als educadors i educadores dels centres, per tal de treballar el procés de pèrdua i trencament entre els infants i adolescents dels centres, tenint en compte la individualització de cada un.
- Minimitzar el dol en les pèrdues i els trencaments que pateixen els infants i els adolescents en l'arribada en els centres
- Minimitzar altres trencaments i pèrdues que puguin aparèixer en l'estada al centre dels infants o adolescents.

Per tant, el que es pretén com educadors/es al llarg de tot aquest procés és facilitar el treball de la creació del "Racó del Present" a l'infant o adolescent mitjançant l'acompanyament i l'ajuda. A més, cal destacar la importància de la comunicació i la confiança que ha d'haver-hi entre l'infant i el tutor/a per tal de poder assolir els objectius plantejats, i així poder elaborar el llibre i la caixa dels records.

→ Quines són les estratègies metodològiques?

Com ho farem?

Tal i com s'ha esmentat en els punts anteriors l'eina que s'utilitzarà per tal d'aconseguir els objectius plantejats és un llibre i una caixa.

El llibre haurà de ser clarificador i entenedor pel noi o la noia que l'elabori, així com també visual. És important que cada "llibre del present" sigui creat i elaborat per al propi l'infant o l'adolescent, és a dir, tinguin el "toc" personal per tal que sigui únic i intransferible. Tot i ser un llibre que marca la identitat de l'individu i que serà exclusiu per a cada infant i adolescent, aquest estarà marcat per una pauta establerta, que com ja

s'ha dit es podrà modificar al llarg de l'elaboració del llibre en funció de l'edat i les necessitats del nen o nena. Tenint en compte tot això és important que el ritme de creació i elaboració el gestioni el propi infant i no l'educador/a.

L'estratègia metodològica que s'utilitzarà per tal d'elaborar el "llibre del present" serà la tècnica de scrapbook. Aquesta consisteix en crear àlbums de fotos personalitzats a través de retalls amb tot tipus de materials: papers de colors, segells, cintes, enganxines, etc. També s'utilitzen diferents tècniques per la creació dels àlbums, des de tallar i enganxar, fins a estampar segells de diferents motius, pintar, tacar les pàgines amb tintes diferents, etc.

El que ens permet el programa *Scrapbook MAX! 2.0* és poder elaborar el llibre dels del propi ordinador del centre i imprimir-lo. En infants més petits és una bona eina per començar a treballar amb l'ordinador i fer conjuntament la pauta i la creació del llibre. També és una bona manera de treballar la lectoescriptura a través d'una activitat voluntària per l'infant. En nois i noies adolescents, a partir dels 12 anys, poden tenir l'opció d'imprimir el llibre o simplement descarregar-lo i tenir-lo a la seva carpeta personal de l'escriptori de l'ordinador, i així anar omplint al seu ritme. D'aquesta manera, es pot treballar la part creativa amb el fet d'elaborar el llibre i la part tecnològica, així com també la lectoescriptura.

Cal tenir en compte que aquest programa té un cost a partir del segon mes d'utilització. Tot i així el cost no suposa un esforç molt gran pel centre, ja que la seva utilització serà constant per tots els infants i adolescents que vulguin aplicar l'eina.

Pel que fa la caixa, aquesta serà de fusta o cartró per tal que el propi infant o adolescent la pugui decorar al seu gust i fer-la més seva. En ella hi haurà tots aquells objectes que poden ser importants per a ell/a i que no hi tenen cabuda en el llibre. Per exemple, podria ser la primera dent que li va caure al centre, unes entrades d'un circ, un peluix especial, una joguina significativa, etc. A la mateixa caixa també s'hi podria guardar el llibre, però això és una opció que caldria parlar-ho amb el propi infant o adolescent i que ell/a escollís.

Quan i on ho farem?

Pel que fa al moment que s'utilitzarà el "Racó del Present" sempre serà durant l'estada al centre, i una vegada l'infant o l'adolescent marxi del centre serà ell/a mateixa qui escollirà si vol continuar o no amb la tasca. Per tant, tenim un inici molt marcat al qual poder començar i un final menys concret en funció de la decisió del propi noi o noia.

Com que la utilització del "Racó del Present" serà mentre l'infant o l'adolescent visqui en el centre, la idea és que es construeixi el que està transcorrent, i no el passat que ha viscut a casa seva. Ja que el que es persegueix és construir el present i tenir clar les persones i els esdeveniments que passen per la seva vida al llarg de la seva estada al centre.

Aquest recurs és una eina que pot ser utilitzada en qualsevol espai que el nen/a hagi marcat amb el seu tutor/a, sempre que la dinàmica del centre ho permeti. El que no es pretén buscar és que sigui una eina per incentivar-la com a premi o en el cas contrari com a càstig. Per exemple, un bon moment per iniciar el treball seria l'espai de tutoria per tal de poder fomentar l'acompanyament durant l'elaboració o establir una franja horària de la dinàmica de la tarda per utilitzar el Racó del Present. Totes dues formes ens permet acompanyar a l'infant en el cas que tingui qualsevol dubte o suggeriment envers la seva tasca. D'altra banda, aquest espai no ha de ser l'únic en el qual treballar el "Racó del Present", sinó que qualsevol moment que estigui pactat potser bo per seguir treballant-hi. Per tant, l'infant o l'adolescent tindrà ple dret en poder plasmar o escriure quelcom important per a ell o ella, sigui en el moment que sigui.

→ Què necessitarem? (recursos humans i materials)

Per poder posar en pràctica el recurs creat, i així aconseguir els objectius plantejats, es necessitaran recursos humans i materials.

Pel que fa als recursos humans, tal i com s'ha anat esmentant anteriorment, es necessitarà la col·laboració de l'infant o l'adolescent. En cap cas s'iniciarà el projecte si el nen/a no té la motivació suficient per començar-lo o si el propi tutor/a creu que el moment o la situació que està vivint no és la més adequada per treballar amb aquesta eina. Tot i el paper de l'infant i de l'adolescent, també caldrà tenir en compte la figura de l'educador tutor o tutora per tal de poder realitzar un bon acompanyament al llarg de tota la creació i elaboració. És important que el referent

adult es mostri com a guia i orientador de la tasca que es realitza i que sigui el propi infant o adolescent el que es marqui el seu propi ritme en la gestió i elaboració del Racó del Present.

Els recursos materials seran el llibre, pròpiament dit, i tot allò que pugui necessitar el nen/a per tal de poder treballar-lo i construir-lo, i la caixa dels records. El llibre com ja s'ha esmentat s'elaborarà a partir del programa informàtic *Scrapbook MAX! 2.0* i la caixa podrà ser de cartró o de fusta en funció el desig del nen o nena. La caixa haurà de ser suficientment gran per poder ficar tot allò que l'infant o l'adolescent cregui oportú.

→ Què podem treballar del moment present?

Quan es comença el Racó del Present amb un infant o adolescent és important fer un bon acompanyament, com ja s'ha anat dient, però també és important deixar que el propi nano pugui expressar, verbalment o no, tot allò que li pugui suposar una angoixa o preocupació. Així doncs, no cal que forcem situacions a les quals ell o ella no vol parlar i que poden ser incòmodes, i a la vegada no hem d'impedir que ens expliqui sentiments, emocions o quelcom que puguin ser importants per a ell o ella i que per a nosaltres siguin molestes.

Al llarg de la creació és important donar sentit al present que viu l'infant o l'adolescent, mitjançant l'ordenació de seus records en el centre, relacionar persones importants que han passat pel centre durant la seva estada, i així poder connectar el seu passat amb el seu present i el seu futur incert. Amb tot això s'intentarà evitar que els trencaments posteriors al seu trencament familiar siguin menys traumàtics, ja sigui de persones del centre o no, i que l'impacta posterior també es redueixi.

Per tal de poder treballar amb coherència, sobretot amb nois i noies adolescents, és important que el relat que construeixin no fragmenti les seves experiències ni la seva identitat, i puguin projectar el seu futur com una imatge positiva de la seva experiència.

Els aspectes del present que podem treballar mentre s'elabora el Racó del Present:

- ✓ Guardar constància documental i gràfica de l'experiència vital al llarg de l'acolliment al centre.
- ✓ Tractar, sempre que es pugui, el perquè de la situació que l'ha portat fins al centre.
- ✓ Facilitar la seva adaptació en el centre. Sempre que l'eina s'estigui utilitzant en els primers mesos d'arribada.

- ✓ Facilitar l'expressió, d'idees i sentiments sobre la situació actual: el present. Així com també d'espais adients.
- ✓ Enfortir els vincles amb els adults de referència
- ✓ Projectar una visió de l'autoconcepte i de l'autoestima positives, ja que ens portarà a una estabilitat i consistència en els models de l'infant.
- ✓ Ajudar-los a afrontar les transicions familiars, la dels educadors i educadores i dels propis companys i companyes del centre.
- ✓ Ordenar i donar sentit a la seva situació actual i la història que està vivint en el centre.
- ✓ Empatitzar amb tots aquells aspectes que ens volen expressar i amb els que no.
- ✓ Establir bons canals de comunicació entre l'infant i el tutor/a, a través de:
 - L'escolta activa
 - L'empatia
 - Gestió dels silencis
 - Creativitat i imaginació

→ Com avaluarem?

L'avaluació és una eina que ens pot ajudar a millorar i corregir tots aquells errors que puguin haver-hi dins l'eina educativa, però a la vegada ens ajudarà a modificar-la per una propera aplicació. També crear una eina d'avaluació ens confirmarà elements que són idonis per aconseguir els objectius plantejats per tal de treballar el trencament i les pèrdues dels infants i adolescents quan arriben al centre i durant la seva estada.

Seguidament es mostra la graella d'avaluació que cal respondre com educadors/es tutors/es de l'infant o de l'adolescent una vegada aquest hagi finalitzat l'eina, ja sigui per decisió pròpia o perquè ha marxat del centre.

QÜESTIONARI PER VALORAR EL GRAU D'ASSOLIMENT DE L'EINA: EL RACÓ DEL PRESENT.

Codi: valoreu el grau d'assoliment dels següents aspectes de l'eina educativa, el Racó del Present, tenint en compte que l'1 és el més baix i el 4 el més alt. Si es desitja fer algun comentari hi ha l'apartat d'observacions per fer-ho.

	GRAU D'ASSOLIMENT				OBSERVACIONS
	1	2	3	4	
L'infant o l'adolescent es mostra content per crear i elaborar l'eina.					
L'infant o l'adolescent verbalitzar les seves emocions i els sentiments mentre realitza el Racó del Present.					
L'infant o l'adolescent verbalitzar les seves emocions i els sentiments en altres espais que no siguin la creació del Racó del Present.					
El dolor que pateix l'infant o l'adolescent enfront el trencament i la pèrdua de la família ha minvat.					

El dolor que pateix l'infant o l'adolescent enfront la pèrdua d'un company/a o educador/a del centre es canalitza millor.					
L'estructura de la Guia del Racó del Present és entenedora.					
El programa <i>Scrapbook MAX!</i> s'adequa a les perspectives dels infants i adolescents.					
La caixa del present s'utilitza per guardar elements importants per l'infant o l'adolescent.					

Guia segons les edats dels infants i adolescents

S'ha considerat fer una diferenciació de les pautes/consells, per tal d'ajudar i acompanyar dels nostres infants i adolescents que han patit una ruptura o pèrdua, segons tres grups d'edat diferenciats. D'aquesta manera, es poden veure quins aspectes generals passen durant cada etapa de l'infant i també que caldrà treballar durant aquesta.

❖ Segona infància de 3 a 6 anys

La segona infància és el període comprés entre els 2 i els 6 anys, en el qual hi ha molts canvis a tots els nivells: físics, emocionals, sensorials, socio – afectius, etc. Tot i que la segona infància comença a partir dels 2 anys, en la següent guia es farà referència a partir dels 3 fins als 6 anys. S'ha decidit excloure l'any dels 2 als 3 anys perquè els infants que es troben tutelats per la DGAIA, i que per tant, viuen a un centre residencial gairebé sempre són a partir dels 3 anys. A més, aquesta edat ve marcada per l'inici de l'escolarització infantil en la qual hi ha molts aprenentatges en poc temps.

Un infant de que tingui entre 3 i 6 anys tindrà diferents maneres de respondre davant la notícia d'una ruptura o de la pèrdua d'una persona estimada, i per aquest motiu la funció de l'educador/a és acompanyar i ajudar en aquest procés per tal que sigui el menys dolorós possible.

A partir dels 3 anys els infants comencen a tenir experiències emocionals subjectives i les verbalitzen (“estic trist...”, “estic content per...”), per tant davant una ruptura començaran a mostrar i a verbalitzar els sentiments i les emocions que li sorgeixen. El fet que es consolidin algunes emocions noves fa que tinguin mica en mica més comprensió de les causes i de les conseqüències que comporta sentir-se d'una determinada manera. Segurament, moltes vegades no sabran identificar i posar nom a l'emoció, ja que potser és la primera vegada que la viuen, i per això com educadors/es hem d'ajudar-los a posar nom allò que els hi passa.

Al llarg d'aquests anys es va adquirint un coneixement de les possibilitats i de les limitacions pròpies, tant a nivell físic com a nivell cognitiu, és per això que el joc simbòlic pot ser una bona eina per poder acompanyar l'infant al llarg del procés de la pèrdua o la ruptura. El joc en ajudarà a utilitzar l'ús del llenguatge per comunicar-nos i així poder expressar els sentiments i les emocions.

A través de la teoria de la ment, que al llarg d'aquesta etapa apareix en el desenvolupament cognitiu de l'infant, pot haver-hi una comprensió del com i del per què les persones tenen pensaments, sentiments i idees diferents. Això suposa que davant una ruptura o pèrdua la seva visió s'ampliï i la identificació de sentiments i emocions sigui més gran. Per tant, cal ajudar a l'infant a verbalitzar i desenvolupar el llenguatge corresponent a l'expressió de les emocions que experimenten.

Tenint en compte cadascuna de les característiques relacionades amb la segona infància la guia per poder elaborar el Racó del Present es recomana:

- ✚ Utilitzar colors vius, tant en la portada com l'interior del llibre.
- ✚ Utilitzar altres materials que el llapis i el paper, com poden ser la pintura, les ceres, paper pinotxo, de ceda, etc.
- ✚ Utilitzar una tipologia de lletra fàcil (de pal o lligada) dins el programa perquè l'infant pugui llegir-ho sense problemes, en el cas que comenci a llegir les seves primeres paraules.
- ✚ Utilitzar emoticones per poder expressar les emocions. Per exemple, comprar adhesius de cares que expressin tristesa, alegria, por, etc. poden ser un bon recurs.
- ✚ Tenir molt espai dins el llibre per poder fer dibuixos d'allò que vol expressar.
- ✚ Enganxar fotografies de persones, llocs i coses que puguin ser importants pel propi infant. Per exemple, el mestre/a de l'escola, els pares, els seus germans/es, l'educador tutor, etc.
- ✚ Intentar que escrigui paraules que puguin ser importants per a l'infant.
- ✚ Mostrar el Racó del Present com quelcom positiu, fins i tot com un joc, per poder expressar tot allò que vulgui.

❖ Edat escolar de 7 a 12 anys

Davant una notícia d'una ruptura o d'una pèrdua d'una persona significativa, l'infant respondrà de moltes maneres de les quals s'ha de tenir en compte per poder fer un bon acompanyament al llarg del procés, ja que l'etapa dels 7 als 12 anys ve marcada principalment per l'entrada a l'escolarització bàsica obligatòria, i per tant és l'entrada a la socialització amb l'entorn més immediat. Durant aquests anys segueix la importància del joc com un element important i es manifesta l'autoestima i el paper de l'amistat.

Tenint en compte que durant aquesta etapa l'infant augmenta les seves capacitats per entendre i aprendre aspectes relacionats amb el processament, el coneixement i la memòria, aquest respondrà davant una ruptura o una pèrdua amb una conducta més adulta per comprendre el que ha passat. Mitjançant el llenguatge es podrà ser més analític per utilitzar cert vocabulari, ja que l'infant mica en mica va adquirint més domini.

Quan es viu una ruptura o pèrdua d'una persona important per a l'infant aquest pot respondre amb tristesa, ràbia, por, etc., ja que durant aquesta etapa els vincles s'amplien amb altres persones que no siguin els pares, i per tant pot afectar considerablement.

L'escola i l'entorn d'aquesta, com mestres, companys i companyes de classe, ens pot ajudar a fer un acompanyament davant els sentiments i les emocions que puguin aparèixer, ja que proporcionen a l'infant seguretat i control emocional.

Així doncs, tenint compte totes les característiques que apareixen durant aquesta etapa s'han elaborat una sèrie de pautes i/o consells per poder crear el Racó del Present en infants d'aquestes edats:

- ✚ Utilitzar colors vius, tant en la portada com l'interior del llibre.
- ✚ Utilitzar una tipologia de lletra adient al seu nivell de lectura (de pal o lligada) perquè l'infant pugui llegir-ho sense problemes.
- ✚ Utilitzar altres materials que el llapis i el paper, com poden ser la pintura, les ceres, paper pinotxo, de seda, etc.
- ✚ Utilitzar emoticones per poder expressar les emocions. Per exemple, comprar adhesius de cares que expressin tristesa, alegria, por, etc. poden ser un bon recurs, o que sigui el propi nen o nena qui dibuixi les cares.

- ✚ Tenir molt espai dins el llibre per poder fer dibuixos d'allò que vol expressar.
- ✚ Enganxar fotografies de persones, llocs i coses que puguin ser importants pel propi infant. Per exemple, el mestre/a de l'escola, els pares, els seus germans/es, l'educador tutor, etc.
- ✚ Intentar que escrigui constantment per poder expressar emocions o sentiments.
- ✚ Mostrar el Racó del Present com quelcom positiu, fins i tot com un joc, per poder expressar tot allò que vulgui.
- ✚ Intentar que les amistats de l'escola tinguin un espai en el Racó, ja sigui amb fotografies o dibuixos dins el llibre, amb algun objecte important per posar a la caixa, o fins i tot poder construir una part del llibre amb una amic o amiga de l'escola.

❖ Adolescència de 13 a 18 anys

Quan un adolescent és conscient de la pèrdua o la ruptura que ha tingut amb una persona significativa a la seva vida poden aparèixer tota mena d'emocions i sentiments que poden fer trontollar l'estabilitat emocional d'aquest. Aquest desajustament emocional ve marcat perquè l'adolescència és una etapa transitòria en la qual hi ha molts canvis a nivell físic, psicològic i socio – afectiu.

En aquesta etapa l'adolescent es mostra menys receptiu amb l'adult i més obert al grup d'iguals. Davant aquesta barrera de sentiments i emocions envers l'educador/a caldrà utilitzar l'observació per tal de preveure les reaccions d'aquest. Per poder ajudar-lo és important utilitzar la xarxa de suport entre el grup d'iguals que ens pot permetre arribar a espais personals de l'adolescent de forma indirecte.

Enfront una ruptura o una pèrdua un adolescent pot mostrar-se amb un comportament pro – social en augment i arribar a tenir conductes antisocials i/o delictives, com robatoris, agressions, etc. Tot i que aquest seria el màxim extrem, també ens podem trobar que apareguin conflicte constants entre l'adult i el noi/a, i és per això que cal utilitzar constantment les negociacions de forma positiva, modificar les normes i les expectatives que tinguem envers a l'adolescent per intentar minvar les tensions.

Com educadors/es cal tenir present que per ajudar als adolescents a superar una situació de ruptura o pèrdua ens haurem de recolzar amb el grup d'iguals, ja que l'amistat en aquesta etapa es percep com quelcom important que proporciona més comprensió i augmenta l'autoestima i la construcció de la identitat personal.

Tenint en compte totes les característiques que succeeixen al llarg de l'etapa de l'adolescència, seguidament s'exposen una sèrie de pautes o consells per poder elaborar el Racó del present:

- ✚ Proposar l'opció de tenir el llibre digital o en paper. En el cas que sigui digital aquest es podrà descarregar a la carpeta personal de l'escriptori de l'ordinador del propi adolescent en el seu ordinador o a l'ordinador del centre.
- ✚ Utilitzar una tipologia de lletra adient al seu nivell de lectura perquè l'adolescent pugui llegir-ho sense problemes.

- ✚ Utilitzar emoticones per poder expressar les emocions. Per exemple, comprar adhesius de cares que expressin tristesa, alegria, por, etc. poden ser un bon recurs.
- ✚ Enganxar fotografies de persones, llocs i coses que puguin ser importants pel propi infant. Per exemple, els companys/es de classe, els amics o amigues que són fora de l'institut, el millor amic o amiga, els seus germans/es, l'educador tutor, etc.
- ✚ Intentar que escrigui constantment per poder expressar emocions o sentiments.
- ✚ Mostrar el Racó del Present com quelcom positiu, per tal d'impulsar la seva identitat, l'autoestima i l'autoconcepte.
- ✚ Intentar que alguns amistats més íntimes tinguin un espai en el Racó, ja sigui amb fotografies dins el llibre, amb algun objecte important per posar a la caixa, o fins i tot poder construir una part del llibre amb ell o ella.

